

NSW-landgoed
“De Stekkenkamp”, Ommen
rapport 3415

NSW-landgoed “De Stekkenkamp”, Ommen

Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek

J. Huizer



Colofon

ADC Rapport 3415

NSW-landgoed "De Stekkenkamp", Ommen

Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek

Auteur: J. Huizer

In opdracht van: Buro Hoogstraat

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 26 augustus 2013

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Status onderzoek: definitief

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.



Autorisatie:

R.M. van der Zee

ISSN 1875-1067

ADC ArcheoProjecten

Postbus 1513

3800 BM Amersfoort

Tel 033-299 81 81

Fax 033-299 81 80

Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding en administratieve gegevens	7
2 Bureauonderzoek	8
2.1 Doelstelling en vraagstelling	8
2.2 Methodiek	8
2.3 Resultaten	8
2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie	11
3 Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)	12
3.1 Plan van Aanpak	12
3.2 Resultaten Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)	13
3.3 Conclusies	14
4 Aanbeveling	14
Literatuur	15
Geraadpleegde websites	15
Lijst van afbeeldingen en tabellen	15
Bijlage 1 Boorgegevens	

Samenvatting

In opdracht van Buro Hoogstraat heeft ADC ArcheoProjecten in juni 2013 ten behoeve van de realisatie van 48 zorgappartementen een bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek uitgevoerd op het NSW-landgoed "De Stekkenkamp" aan de Beerzerweg 5 te Ommen.

Op basis van het bureauonderzoek werden dekzandruggen (mogelijk met oud bouwlanddek) en meanderruggen van de Vecht verwacht. Hierop zouden resten van nederzettingen, grafvelden of rituele deposities uit het Paleolithicum tot de Nieuwe tijd, maar voornamelijk Bronstijd tot Romeinse tijd aanwezig kunnen zijn.

Teneinde deze verwachting te toetsen werd in het plangebied een verkennend booronderzoek uitgevoerd.

Er bleek inderdaad sprake te zijn van een zone met dekzand (Laagpakket van Wierden) en een zone met oever- en beddingafzettingen van de Vecht (Laagpakket van Singraven). Het reliëf in het gebied is echter dermate gering, dat van morfologisch herkenbare meander- en/of dekzandruggen nauwelijks sprake lijkt te zijn.

Slechts in vier boringen is sprake van een plaggendeek (enkeerdgrond). In boring 20 bedekt het plaggendeek de afzettingen van de Vecht.

In drie boringen (2, 3 en 10) is sprake van bodemverstoringen. In de rest van het plangebied zijn de bodems intact, althans de top van de C-horizont.

Voor de zone met afzettingen van de Vecht (voor zover niet gelegen binnen de zone met bodemverstoring; zie afb. 6) geldt, dat het niet volledig uit te sluiten is dat binnen het onderzochte gebied nog archeologische resten voorkomen. De verwachte resten hebben echter een incidenteel karakter (rituele deposities e.d.). Om de op het bureauonderzoek gebaseerde gespecificeerde verwachting voldoende te kunnen aanvullen en toetsen, adviseert ADC ArcheoProjecten om in dit deel van het plangebied tijdens de graafwerkzaamheden in een archeologische begeleiding te voorzien. De archeologische begeleiding dient hetzelfde doel als een inventariserend veldonderzoek door middel van het aanleggen van proefsleuven (IVO-P). Dit betekent dat indien bij de civiele werkzaamheden toch vondsten of archeologische sporen worden aangetroffen, deze worden geregistreerd en, in zover de werkzaamheden dat toelaten, worden gedocumenteerd. De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen (PvE).

In de rest van het plangebied, waar vervolgonderzoek niet noodzakelijk is, verdient het aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij de bevoegde overheid, zoals aangegeven in artikel 53 van de Monumentenwet.

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Afkorting	Tijd in jaren
Nieuwe tijd	NT	1500 - heden
Middeleeuwen:	XME	450 – 1500 na Chr.
Late Middeleeuwen	LME	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	VME	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd:	ROM	12 voor Chr. – 450 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	ROML	270 - 450 na Chr.
Midden-Romeinse tijd	ROMM	70 - 270 na Chr.
Vroeg-Romeinse tijd	ROMV	12 voor Chr. - 70 na Chr.
IJzertijd:	IJZ	800 – 12 voor Chr.
Late IJzertijd	IJZL	250 - 12 voor Chr.
Midden-IJzertijd	IJZM	500 - 250 voor Chr.
Vroege IJzertijd	IJZV	800 - 500 voor Chr.
Bronstijd:	BRONS	2000 - 800 voor Chr.
Late Bronstijd	BRONSL	1100 - 800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	BRONSM	1800 - 1100 voor Chr.
Vroege Bronstijd	BRONSV	2000 - 1800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):	NEO	5300 – 2000 voor Chr.
Laat-Neolithicum	NEOL	2850 - 2000 voor Chr.
Midden-Neolithicum	NEOM	4200 - 2850 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum	NEOV	5300 - 4200 voor Chr.
Mesolithicum (Midden-Steentijd):	MESO	8800 – 4900 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	MESOL	6450 - 4900 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	MESOM	7100 - 6450 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum	MESOV	8800 - 7100 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):	PALEO	tot 8800 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	PALEOL	35.000 - 8800 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	PALEOM	300.000 – 35.000 voor Chr.
Vroeg-Paleolithicum	PALEOV	tot 300.000 voor Chr.

Bron: Archeologisch Basis Register 1992

1 Inleiding en administratieve gegevens

Het plangebied ligt in een gebied waar een gemeentelijk archeologisch beleid is vastgesteld. Op grond van dit beleid valt het plangebied in de zones met gematigde, hoge en specifieke (beekdalen) verwachting (afb. 3).¹ Om in deze zones een omgevingsvergunning te kunnen verkrijgen, dient de initiatiefnemer een rapport te overleggen waarin naar oordeel van de bevoegde overheid de archeologische waarde van het plangebied voldoende is vastgesteld. In het kader van dit proces heeft het in dit rapport beschreven onderzoek plaatsgevonden.

In Nederland dient het vaststellen van de archeologische waarde van een plangebied te gebeuren op grond van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.2).² Gemeenten kunnen hierop aanvullende uitvoeringskaders vaststellen. De gemeente Ommen heeft voor zover bekend echter geen aanvullende uitvoeringskaders vastgesteld voor het uitvoeren van archeologisch vooronderzoek, noch zijn deze voor dit project afzonderlijk opgesteld.³ Dit onderzoek is dus gebaseerd op de algemene criteria die in de KNA staan geformuleerd.

In het voorliggende rapport wordt een onderzoek beschreven waarvoor de volgende administratieve gegevens gelden:

Opdrachtgever:	Buro Hoogstraat
Soort onderzoek:	Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek
Aanleiding:	Wijziging bestemmingsplan t.b.v. realisatie zorgvoorziening
Locatie:	Beerzerweg 5
Plaats:	Ommen
Gemeente:	Ommen
Provincie:	Overijssel
Kaartblad:	22C
Oppervlakte plangebied	Ca. 3,8 ha
Coördinaten:	226516 / 503130 226625 / 503232 226810 / 503175 226850 / 503015
Bevoegde overheid:	Gemeente Ommen
Deskundige namens de bevoegde overheid:	Mevr. M. Nieuwenhuis (Het Oversticht)
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	57119
ADC-projectcode:	4140359
Auteur:	J. Huizer
Projectmedewerkers:	J. Huizer, D. de Kooter
Autorisatie:	R.M. van der Zee
Periode van uitvoering:	Juni 2013
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten bv, Amersfoort
Beheer en plaats digitale documentatie (e-depot):	http://persistent-identifier.nl/?identifier=urn:nbn:nl:ui:13-iw96-cx

¹ Bron: gemeente Ommen.

² SIKB 2010.

³ In de Erfgoednota staan deze niet vermeld (bron: gemeente Ommen).

2 Bureauonderzoek

2.1 Doelstelling en vraagstelling

Het bureauonderzoek vormt de eerste stap in het vaststellen van de archeologische waarde van het gebied. Het doel van bureauonderzoek is het aan de hand van schriftelijke bronnen verwerven van informatie over bekende en/of verwachte archeologische waarden in het plangebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde, archeologische verwachting.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?
- Is het plangebied voldoende onderzocht?
 - o Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek is nodig om te komen tot een selectiebesluit?
 - o Zo ja, welk selectiebesluit kan worden genomen (vrijgeven, opgraven, begeleiden)?

2.2 Methodiek

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2 Landbodems, protocol 4002 Bureauonderzoek.

Het bureauonderzoek bestaat uit de volgende elf processtappen:

1. Afbakenen plan- en onderzoeksgebied en vaststellen consequenties van mogelijk toekomstig gebruik;
2. Aanmelden onderzoek bij Archis;
3. Vermelden (en toepassen) overheidsbeleid;
4. Beschrijven huidig gebruik;
5. Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen;
6. Beschrijven mogelijke aanwezigheid bouwhistorische waarden in de ondergrond;
7. Beschrijven bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden;
8. Opstellen gespecificeerde verwachting;
9. Opstellen standaardrapport bureauonderzoek;
10. Afmelden onderzoek bij Archis: overdracht onderzoeksgegevens;
11. Aanleveren digitale gegevens bij e-Depot.

De processtappen 1 tot en met 7 leveren gegevens op basis waarvan processtap 8, de gespecificeerde verwachting wordt opgesteld. De gespecificeerde verwachting kan worden beschouwd als een belangrijke conclusie van het bureauonderzoek, omdat hierin wordt aangegeven of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht, indien relevant weergegeven op een kaart.

De resultaten van processtappen 1 tot en met 8 worden behandeld in de paragrafen 3.1 tot en met 3.5. Processtap 9 resulteert in het voorliggende rapport. De processtappen 10 en 11 hebben betrekking op het voor derden openbaar maken van de resultaten van het bureauonderzoek bij onder meer Archis en het e-Depot.

2.3 Resultaten

2.3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op afbeeldingen 1 en 2.

Van het plangebied zelf zijn onvoldoende archeologische en aardkundige gegevens beschikbaar om een uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachting. Daarom zijn tevens gegevens betrokken uit de directe omgeving, waarmee het onderzoeksgebied kan worden gedefinieerd als het gebied binnen een straal van circa 1000 m rondom het plangebied.

In het plangebied is de realisatie van 48 zorgappartementen gepland. Nadere details omtrent de bouwplannen ontbreken vooralsnog. De consequentie van de voorgenomen ingreep kan in ieder geval zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond mogelijk worden aangetast.

2.3.2 Beschrijving van de aardwetenschappelijke waarden

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

Bron	Informatie
Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000 ⁴ (afb. 4)	Dekzandruggen, al dan niet met oud bouwlanddek (3L5), in het noorden strook beekdalbodem met meanderruggen en geulen (3R7)
Bodemkaart van Nederland 1:50.000 ⁵	Beekeerdgronden (pZg23), in het noordoosten strook hoge bruine enkeerdgronden (bEZ21)
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) ⁶ (afb. 5)	Het plangebied ligt op een hoogte van ca. 5 à 6 m +NAP, in het noordoosten strook met uitsluitend hoogten boven de 5,5 m +NAP

De Overijsselse Vecht stroomt tussen de hoger gelegen regio's van Drenthe, Salland en Twente. De rivier volgt door gletsjers gevormde laagten uit de voorlaatste ijstijd (het Saalien). Tijdens de laatste ijstijd (het Weichselien) heeft het landijs ons land niet bereikt, maar het klimaat was zeer koud en droog. Nederland was een grote poolwoestijn. Door de afwezigheid van begroeiing had de wind vrij spel en werden grote gebiedsdelen bedekt met een laag fijnkorrelig zand (Formatie van Bortel, Laagpakket van Wierden). Het oppervlak van het dekzand was zwak golvend met plaatselijk ruggen en kopjes. In de ijskoude wintermaanden werd op de oostoever van de Overijsselse Vecht zand uit de drooggevalen rivierbedding opgestoven tot duinen. Het is niet uitgesloten dat plaatselijk ook in het rivierdal duinvorming optrad. Tijdens de warmere zomermaanden, als de temperatuur tot boven nul steeg, werden door de Vecht grote hoeveelheden smeltwater afgevoerd. De rivier had een vlechtend karakter en het stroomdal was breed. De afzettingen bestonden uit slecht gesorteerd zand en grind.

De afgelopen 10.000 jaar is het klimaat warmer en vochtiger geworden. Deze klimaatverandering resulteerde in de vorming van een vegetatiedek en het land raakte begroeid met uitgestrekte bossen. Eerst betrof het dennen- en berkenbossen, later gemengde loofbossen. Het golvende dekzandlandschap dat tijdens de ijstijden was gevormd werd door de vegetatie beschermd tegen erosie. De Overijsselse Vecht voerde veel minder sediment af en het zand was veel fijnkorreliger. De rivier veranderde hierdoor in een sterk meanderend riviertje. Door natuurlijke verplaatsingen van de rivierloop werden oudere afzettingen deels opgeruimd. De holocene afzettingen van de Vecht worden gerekend tot de Formatie van Bortel, Laagpakket van Singraven.

Vanaf de Late Middeleeuwen werden de dekzandgronden langs de Vecht op grote schaal ontgonnen. Op de hoger gelegen ruggen bij de dorpen werden akkers aangelegd. De schrale dekzandgronden werden verrijkt met mest van schapen die op de verder van de rivier gelegen heidevelden graasden. Deze mest werd in de potstal vermengd met heide- of grasplaggen en vervolgens op de akkers gebracht. Na verloop van jaren ontstond een humeus plaggendek, een esdek. Bodems met een plaggendek van meer dan 50 cm worden aangeduid als dikke enkeerdgronden; bodems met een plaggendek van 30 tot 50 cm als laarpodzolgronden.

In het noordoosten van het plangebied is een dergelijke enkeerdgrond gekarteerd op de bodemkaart. Dit impliceert dat het noordoosten van het plangebied is gelegen op dekzand, een vermoeden wat wordt bevestigd door het AHN. De geomorfologische kaart suggereert echter dat het noord(oost)en van het plangebied juist is gelegen in een beekdalbodem. Over de rest van het plangebied zijn beide kaarten minder in tegenspraak. Volgens de geomorfologische kaart bevinden

⁴ De Lange, *et al.* 1983.

⁵ Booi, *et al.* 1989.

⁶ <http://www.ahn.nl/viewer>

zich hier dekzandruggen. De bodemkaart geeft aan dat er zich hier een beekeerdgrond heeft ontwikkeld. Dergelijke bodems ontstaan dikwijls aan de randen van het Vechtdal en kenmerken zich door een relatief hoge grondwaterspiegel en een 15 à 20 dikke humeuze bovengrond. Ondanks het feit dat beide kaarten niet op één lijn zitten, wordt in dit bureauonderzoek als werkhypothese aangehouden dat zich in het grootste deel van het plangebied een beekeerdgrond in dekzand (Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden) bevindt, plaatselijk met dekzandruggen. In het noordoosten van het plangebied (overeenkomend met de hogere strook zoals zichtbaar op het AHN (afb. 5), is er door langdurige bemesting op het dekzand een enkeerdgrond ontstaan.

2.3.3 Beschrijving van bekende archeologische waarden

In het onderzoeksgebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld (zie afbeelding 4):

AMK-terrein nr	Omschrijving	Datering ⁷	Opmerking
2497	Nederzettingscomplex	ROM	Resten van inheems-Romeinse nederzetting op een es (gebied met dekzandruggen)

Waarnemingsnr	Omschrijving	Datering	Opmerking
1942	Vuurstenen klling	NEO	Tevens enkele middeleeuwse scherven
12740	Bronzen bijl	BRONS	Afkomstig uit dekzandrug, aan de rand van oude restgeul van de Vecht
12793	Bronzen hielbijl	BRONSM	Afkomstig uit gebied met dekzandruggen
12733	Fragmenten handgevormd aardewerk	ROM	Hoort bij AMK-terrein 2497
12734	Keramieken kralen en koperen vaatwerk	ROM-VME	Afkomstig uit gebied met dekzandruggen
12741	Diverse paalgaten en fragmenten handgevormd aardewerk	ROMM	Coördinaten bij benadering ingevuld
12743	Complete urn(en) met crematieresten	ROMM	Zg. <i>situla</i> van het type Wijster IB3/IC. Aangetroffen aan de voet van de Besthmerberg, een stuwwal
1941	Diverse fragment aardewerk	LME	Mogelijk tevens kogelpotaardewerk uit VMEC

In ARCHISII zijn voor het onderzoeksgebied geen onderzoeks- en of vondstmeldingen geregistreerd.

Voor het plangebied is het van belang op te merken dat ten westen ervan in een gebied met vergelijkbare geomorfologische situatie een AMK-terrein is gelegen met resten van een inheems-Romeinse nederzetting. Tevens zijn in ditzelfde gebied twee bronzen bijlen uit de Bronstijd gevonden, waarvan één aan de rand van een voormalige meanderbocht van de Vecht.

2.3.4 Beschrijving van de historische situatie, mogelijke verstoringen en bouwhistorische waarden

De historische situatie is op verschillende kaarten als volgt:

Bron	Jaartal	Historische situatie
Hottinger Atlas ⁸	1783	In het zuidoosten bevinden zich enkele gebouwen.
Kadastrale minuut	1832	De zuidwestelijke helft is grasland, de rest akkerland. In het zuidoosten bevinden zich enkele gebouwen. Eigenaar is de politicus Albertus

⁷ Voor een verklaring van de afkortingen, zie tabel 1.

⁸ Versfelt 2003.

Bron	Jaartal	Historische situatie
Topografische kaart ⁹	1852	Sandberg. Aan de randen van het plangebied bevinden zich bomen, de zuidwestelijke helft is grasland, de rest akkerland. In het zuidoosten bevinden zich enkele gebouwen
Bonnekaart	1898	idem
Bonnekaart	1906	Idem, maar het grasland is nu in gebruik als akkerland
Bonnekaart	1931	Situatie als in 1898
Bonnekaart ¹⁰	1935	Situatie als in 1906
Topografische kaart	1954	Situatie als in 1931
Topografische kaart	1964	Idem, maar het akkerland is veranderd in grasland.
Topografische kaart	1975	Aan de randen van het plangebied bevinden zich nog steeds bomen en in het zuidoosten enkele gebouwen. Een strook in het zuiden, langs de weg, is in gebruik als akkerland. De rest is grasland.
Topografische kaart ¹¹	1987	Idem. Op de kaart staat: "De Stekkenkamp" (camping)

2.3.5 Beschrijving huidig gebruik

Het plangebied is momenteel in gebruik als camping bestaande uit grasland en met name aan de randen enkele bomen en bosschages. In het zuidoosten is enige bebouwing aanwezig in de vorm van een voormalige boerderij met schuren (tegenwoordig in gebruik als inloophuis, workshopruimte en dergelijke).

In het kader van het onderzoek zijn gegevens met betrekking tot de aanwezigheid van ondergrondse kabels en leidingen opgevraagd bij het KLIC. Uit de hierop ontvangen gegevens blijkt er alleen sprake te zijn van huisaansluitingen.

2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie

De eerste, voor het bureauonderzoek opgestelde onderzoeksvraag *"Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?"* kan als volgt worden beantwoord:

Ten westen van het plangebied bevindt zich een complex van waarnemingen in een gebied met vergelijkbare landschappelijke ligging (dekzandruggen langs het dal van de Vecht). De informatie uit deze waarnemingen is van groot belang voor het opstellen van de gespecificeerde verwachting voor het plangebied.

Voor de gespecificeerde verwachting gelden de volgende karakteristieken:

Karakteristiek	Omschrijving
Datering:	PALEO-NT, maar voornamelijk BRONS-ROM
Complexiteit(n):	Nederzetting, grafveld, rituele deposities
Omvang:	Ca. 1000 m ² of meer (nederzetting); rituele deposities zijn te beschouwen als puntlocaties
Landschappelijke en/of geologische context:	Op dekzandrug of aan rand Vechtdal
Diepteligging:	Nabij de oppervlakte, onder de bouwvoor
Locatie:	Hele plangebied
Soort vindplaats:	Vindplaats met zowel grondsporen als een vondststrooiing en vindplaats(en) die gezien kunnen worden als puntelementen
Uiterlijke kenmerken:	vondststrooiing (voornamelijk aardewerk) met matig hoge vondstdichtheid. Sporen bestaan vooral uit paalkuilen, afvalkuilen, greppels. Rituele deposities worden beschouwd als incidentele vondsten en hebben daarom een zeer lage vondstdichtheid.

⁹ Wolters Noordhoff Atlasproducties 1990.

¹⁰ Bureau Militaire Verkenningen, 1896, 1908, 1931, 1935.

¹¹ Kadaster, 1954, 1964, 1975, 1987.

Conservering:	Door de relatief hoge grondwaterstand is de conservering naar verwachting redelijk.
Wordt het archeologisch relevante niveau bedreigd door de voorgenomen werkzaamheden:	Nog onbekend

De beantwoording van de overige onderzoeksvragen is als volgt:

- *Is het plangebied voldoende onderzocht?*
Nee
- *Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek is nodig om te komen tot een selectiebesluit?*
Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek

3 Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)

3.1 Plan van Aanpak

3.1.1 Inleiding

Het doel van het inventariserende veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting, zoals deze is geformuleerd in par. 2.4.

Het inventariserend veldonderzoek vond plaats door middel van een verkennend booronderzoek. Op 10 juni 2013 werd een Plan van Aanpak opgesteld, waarin de werkwijze van het onderzoek werd vastgelegd.

Omdat op deze locatie een type archeologische vindplaatsen wordt verwacht dat zich door middel van een booronderzoek niet goed laat opsporen is het doel van dit onderzoek het verkennen van de bodemopbouw. Daarmee toetsen we voor eventuele archeologische vindplaatsen de volgende delen van de gespecificeerde verwachting:

1. de landschappelijke en/of geologische context van eventuele archeologische vindplaatsen
2. de diepteligging ervan
3. de conservering

Dit leidt voor onderhavig onderzoek tot de volgende hypothesen:

- Ad 1. In het plangebied bevinden zich dekzandruggen en plaatselijk meanderruggen van de Vecht.
- Ad 2. De hogere delen van de dekzandrug zijn afgedekt met een een circa 50 cm dik plaggendek. De meanderruggen bevinden zich (vrijwel) direct aan het maaiveld.
- Ad 3. Deze niveaus zijn niet aangetast door bodemverstoringen.

Door het uitvoeren van dit verkennend booronderzoek kan alsnog een uitspraak worden gedaan over de vraag of, en zo ja, waar er al dan niet nog archeologische resten worden verwacht in het plangebied.

De volgende onderzoeksvragen zijn opgesteld:

- Zijn de hierboven genoemde hypothesen juist?
- Moet de specifieke archeologische verwachting worden aangepast? Zo ja, op welke wijze?
- Is het plangebied voldoende onderzocht?
- Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek is nodig om te komen tot een selectiebesluit?
- Zo ja, welk selectiebesluit kan worden genomen (vrijgeven, opgraven, begeleiden)?

3.1.2 Uitvoeringsplan veldwerkzaamheden

Voor het vaststellen van de juistheid van de in par. 3.1.2 genoemde hypothesen is de volgende onderzoeksmethode het meest geschikt:

Aantal boringen:	20
Boorgrid:	Verspringend driehoeksgrid; raaien met onderlinge boorafstand van 50m, afstand tussen de raaien is 40m
Diepte boringen:	circa 150 cm -mv
Boormethode:	Edelman met diameter 7cm / guts met diameter 3cm (handmatig)
Bemonstering:	Versnijden en/of verbrokkelen

De bodemtextuur en archeologische indicatoren worden beschreven volgens SBB 5.1 van het NITG-TNO waarin ondermeer de standaard classificatie van bodemonsters volgens NEN5104 wordt gehanteerd.¹² De X- en Y-coördinaten worden bepaald aan de hand van de lokale topografie en ingemeten met behulp van een meetlint of ingemeten met een GPS met een nauwkeurigheid van 2 m. De hoogte van het maaiveld ter plaatse van de boringen is bepaald aan de hand van AHN-beelden.

3.1.3 Monsternameplan

Alhoewel niet het doel van een verkennend booronderzoek, kunnen er toch archeologische indicatoren worden aangetroffen. Dateerbare aardewerkfragmenten en vuursteen zullen worden verzameld en gedetermineerd.

3.2 Resultaten Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)

3.2.1 Veldinspectie

Het terrein bleek zoals verwacht, grotendeels te bestaan uit grasland, met aan de randen enkele gedeelten met bos.

3.2.2 Lithologische beschrijving en interpretatie van de boringen

De locatie van de boringen is weergegeven in afb. 6. De boorgegevens worden gepresenteerd in Bijlage 1.

In de meeste boringen bleek de ondergrond te bestaan uit zwak siltig matig fijn kalkloos zand. Op grond van de lithologische samenstelling werd de ondergrond in het noordelijke, westelijke en zuidoostelijke deel van het plangebied geïnterpreteerd als dekzand (Formatie van Bortel, Laagpakket van Wierden). In andere boringen (zie het gearceerde gebied op afb. 6) werd een afwijkende lithologie (leem, zeer fijn zand, zeer grof zand of gelaagde pakketten) aangetroffen. Op basis hiervan werd deze zone geïnterpreteerd als zone met afzettingen van de Vecht (Formatie van Bortel, Laagpakket van Singraven).

Roestvlekken werden veelal ondiep aangetroffen, dat wil zeggen in de A-horizont. Op basis hiervan werd de bodem in het grootste deel van het plangebied geïnterpreteerd als een beekbedgrond. Op enkele plaatsen, namelijk in de boringen 4, 6, 19 en 20 bereikte de A-horizont een dikte groter dan 50 cm. Op basis van dit criterium werd de bodem in deze boringen niet als beekbedgrond, maar als enkebedgrond geïnterpreteerd.

Tenslotte kon er een zone worden afgebakend (boringen 2, 3 en 10) waar sprake bleek te zijn van een bodemverstoring tot in de top van de natuurlijke ondergrond (C-horizont).

De bodemkundige situatie komt in grote lijnen overeen met die volgens de bodemkaart. Volgens deze kaart is er in het noordoosten van het plangebied sprake van een gebied met enkebedgronden. Op basis van het booronderzoek lijkt deze zone iets kleiner te zijn, maar kan wel worden geconcludeerd dat zich langs de weg in het zuiden ook enkele plekken met enkebedgronden te bevinden. Bodemverstoringen kunnen worden afgebakend rond de boringen 2, 3 en 10.

¹² Bosch 2005; Normalisatie-Instituut 1989.

3.3 Conclusies

De in de Inleiding gestelde onderzoeksvragen kunnen op basis van de bereikte resultaten als volgt worden beantwoord:

- *Zijn de genoemde hypothesen), zoals vermeld in de specifieke archeologische verwachting, juist?*

Ja. Er is inderdaad sprake van een zone met dekzand (Laagpakket van Wierden) en een zone met oever- en beddingafzettingen van de Vecht (Laagpakket van Singraven). Het reliëf in het gebied is dermate gering, dat van morfologisch herkenbare meander- en/of dekzandruggen nauwelijks sprake lijkt te zijn.

Slechts in vier boringen is sprake van een plaggendek (enkeerdgrond). In boring 20 bedekt het plaggendek de afzettingen van de Vecht.

In drie boringen (2, 3 en 10) is sprake van bodemverstoringen. In de rest van het plangebied zijn de bodems intact, althans de top van de C-horizont.

- *Moet de specifieke archeologische verwachting worden aangepast? Zo ja, op welke wijze?*

Ja, deels. Verwezen wordt naar afbeelding 6.

- *Is het plangebied voldoende onderzocht?*

Nee. Tenzij de geplande ontwikkelingen beperkt blijven tot het verstoorde gebied rond de boringen 2, 3 en 10 (zie gearceerde gedeelte afb. 6), is er nader onderzoek nodig.

- *Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek is nodig om te komen tot een selectiebesluit?*

In het gebied met afzettingen van de Vecht wordt, gezien het incidentele karakter van de verwachte archeologische resten (rituele deposities e.d.) geadviseerd de bouw- en graafwerkzaamheden archeologisch te begeleiden.

4 Aanbeveling

Voor de zone met afzettingen van de Vecht (voor zover niet gelegen binnen de zone met bodemverstoring; zie afb. 6) geldt, dat het niet volledig uit te sluiten is dat binnen het onderzochte gebied nog archeologische resten voorkomen. De verwachte resten hebben echter een incidenteel karakter (rituele deposities e.d.). Om de op het bureauonderzoek gebaseerde gespecificeerde verwachting voldoende te kunnen aanvullen en toetsen, adviseert ADC ArcheoProjecten om in dit deel van het plangebied tijdens de graafwerkzaamheden in een archeologische begeleiding te voorzien. De archeologische begeleiding dient hetzelfde doel als een inventariserend veldonderzoek door middel van het aanleggen van proefsleuven (IVO-P). Dit betekent dat indien bij de civiele werkzaamheden toch vondsten of archeologische sporen worden aangetroffen, deze worden geregistreerd en, in zover de werkzaamheden dat toelaten, worden gedocumenteerd. De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen (PvE).

In de rest van het plangebied, waar vervolgonderzoek niet noodzakelijk is, verdient het aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij de bevoegde overheid, zoals aangegeven in artikel 53 van de Monumentenwet.

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Literatuur

- Atlasproducties, Wolters-Noordhoff, 1990: *Grote historische atlas van Nederland, 1:50.000, 3 Oost-Nederland 1830-1855*. Groningen.
- Booij, A. H., C. Hamming, F. Stuurman, G. G. L. Steur, W. Heijink, H. de Bakker & O. H. Boersma, 1989: *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000 : toelichting bij de kaartbladen 22 west Coevorden en 22 oost Coevorden*. Staring Centrum, Wageningen.
- Bosch, J.H.A., 2005: *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode, Versie 5.2*. Utrecht (TNO-rapport NITG 05-043-A).
- Bureau Militaire Verkenningen, 1896, 1908, 1931, 1935: *Ommen, blad 306, 1:25.000*.
- Kadaster, 1811-1832: *Oorspronkelijke aanwijzende tafel der grondeigenaren en der ongebouwde en gebouwde vaste eigendommen, Ambt ommen, Sectie F, Blad 06. Schaal 1:25.000*.
- Kadaster, 1954, 1964, 1975, 1987: *Topografische Kaart van Nederland 1:25.000, blad 22C Ommen*.
- Lange, G.W. de, J.A.M. ten Cate & S. Bijlsma, 1983: *Geomorfologische kaart van Nederland : schaal 1:50.000: 22 Coevorden - 23 Nieuw-Schoonebeek*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Normalisatie-Instituut, Nederlands, 1989: *Geotechniek, classificatie van onverharde grondmonsters NEN 5104*. Delft.
- SIKB, 2010: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) Landbodems*. Gouda.
- Versfelt, H.J., 2003: *De Hottinger-atlas van Noord- en Oost-Nederland 1773-1794*. Groningen.

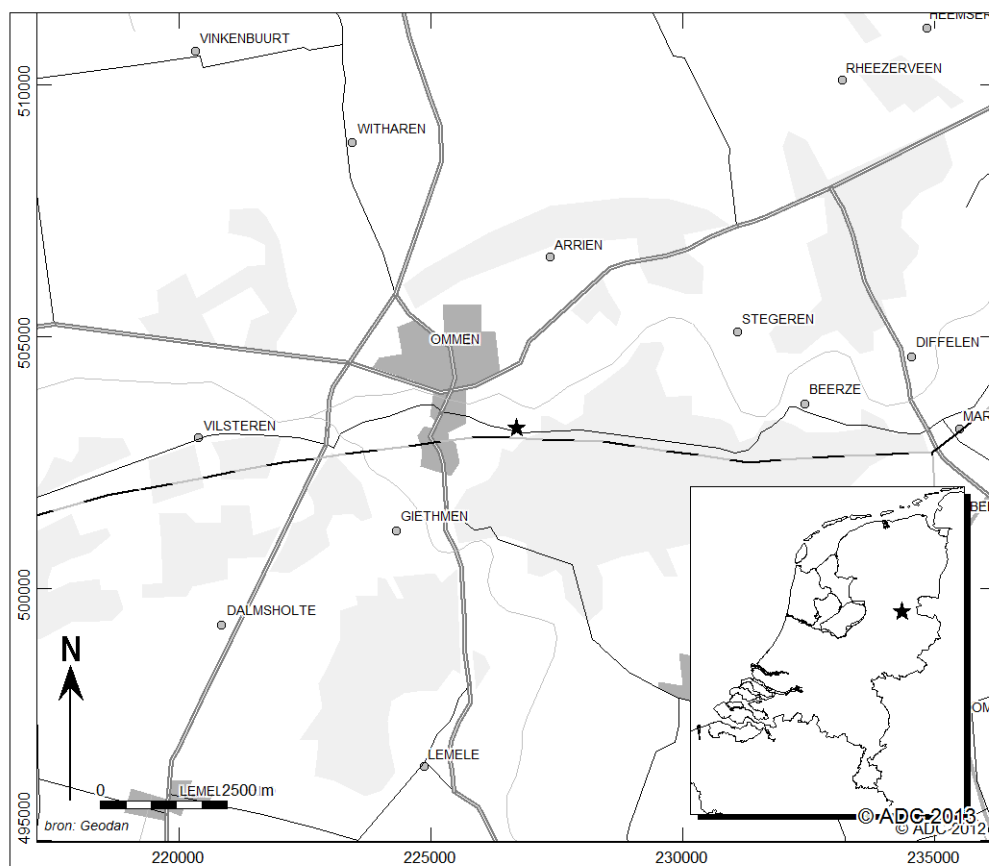
Geraadpleegde websites

<http://archis2.archis.nl>
<http://www.ahn.nl/viewer>
<http://www.watwaswaar.nl>

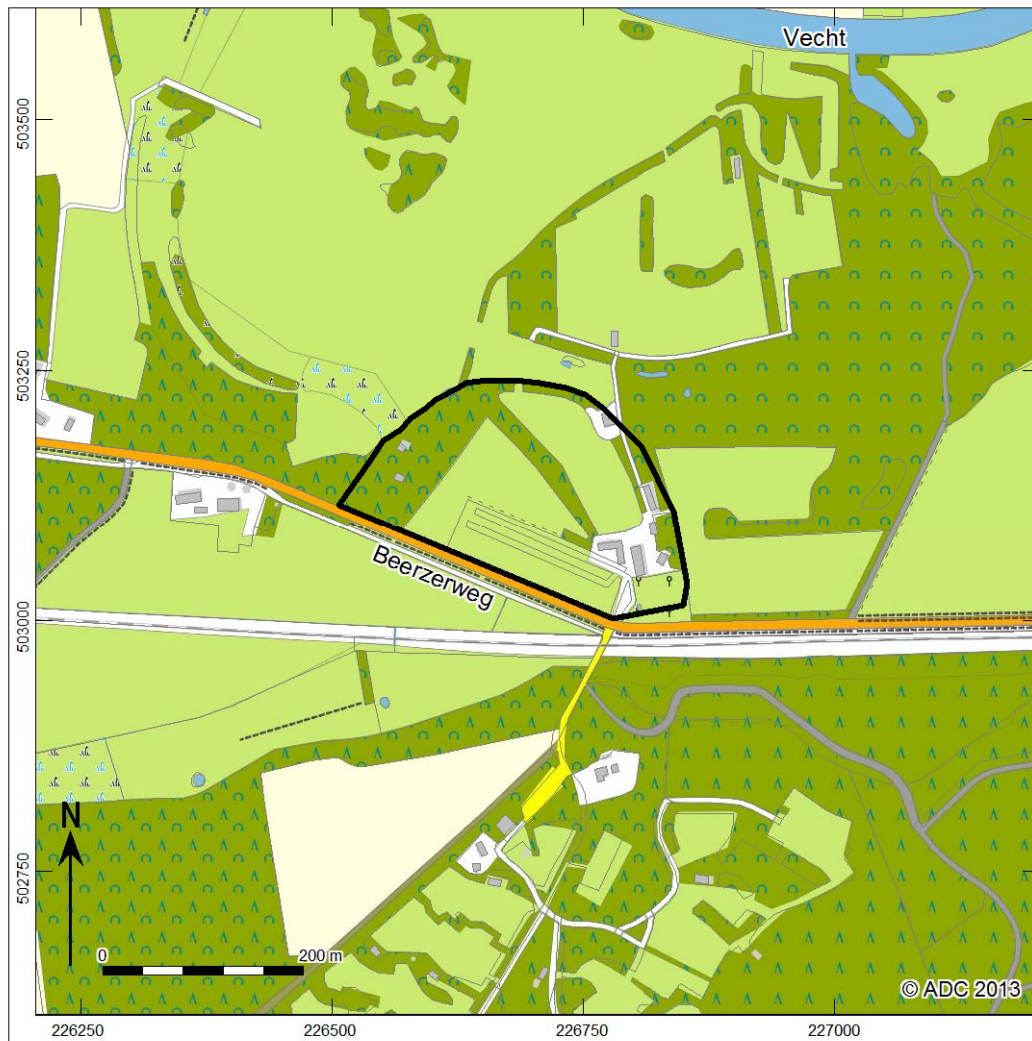
Lijst van afbeeldingen en tabellen

- Afb. 1 Locatie van het plangebied
 Afb. 2 Detailkaart van het plangebied (aangegeven met zwarte lijn)
 Afb. 3 Uitsnede van de gemeentelijke archeologische beleidskaart
 Afb. 4 Locatie van het plangebied op de geomorfologische kaart met AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen
 Afb. 5 Het plangebied op het AHN
 Afb. 6 Resultaten van het booronderzoek

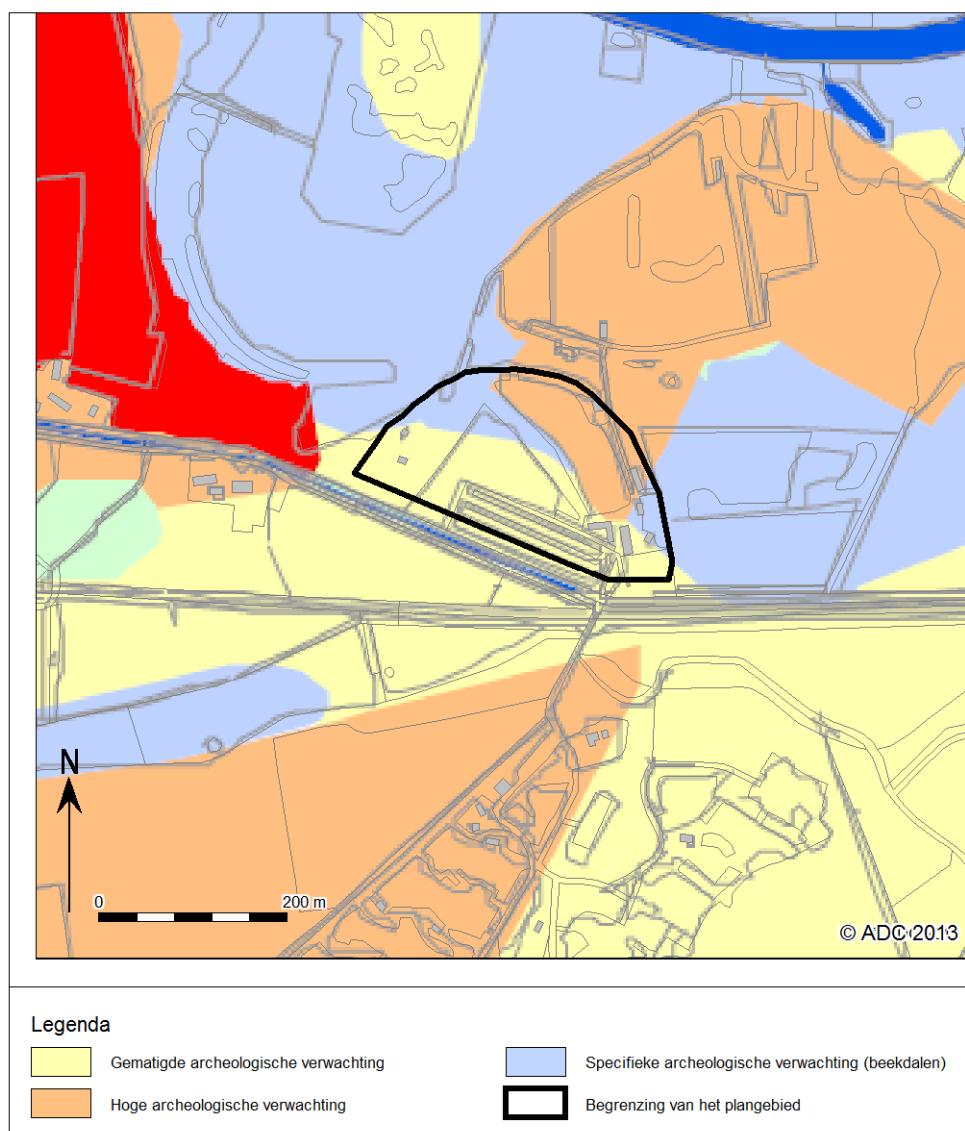
Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.



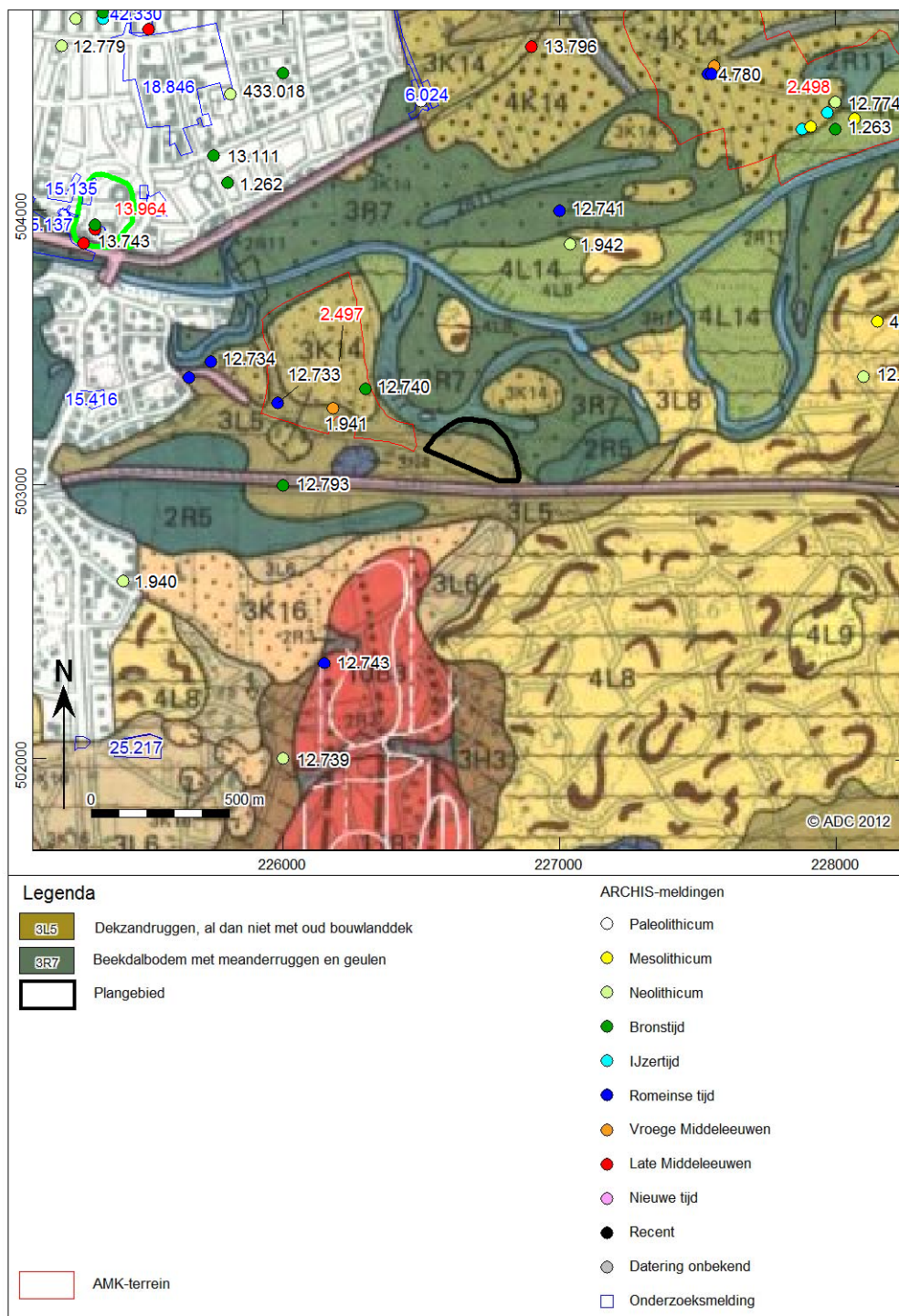
Afb. 1 Locatie van het plangebied



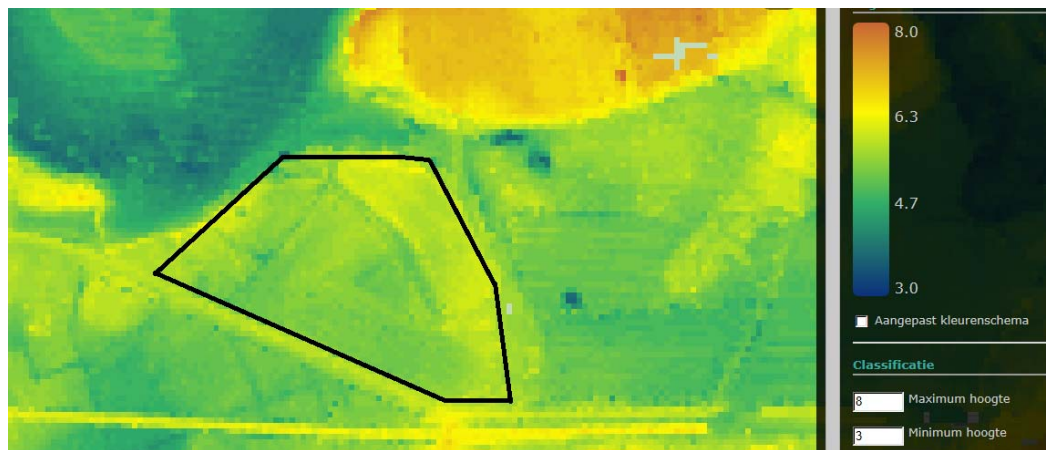
Afb. 2 Detailkaart van het plangebied (aangegeven met zwarte lijn)



Afb. 3 Uitsnede van de gemeentelijke archeologische beleidskaart



Afb. 4 Locatie van het plangebied op de geomorfologische kaart met AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen



Afb. 5 Het plangebied op het AHN (bron AHN-viewer)



Afb. 6 Resultaten van het booronderzoek



Bijlage 1

nummer	x coördinaat (m)	y coördinaat (m)	maaiveldhoogte (cm NAP)	bovengrens (cm onder mv)	ondergrens (cm onder mv)	grondsoort	bijmenging	zandmediaan	kleur	kalkgehalte	nieuwvormingen	antropogene bijmengingen	bodemhorizonten	overig
1	226776.6	503005.9	540.0	0	15	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-bruin	kalkloos				omgewerkte grond
				15	60	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-bruin	kalkloos	spoor roestvlekken		A-horizont	
				60	150	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-grijs	kalkloos			C-horizont	
2	226730.3	503025.2	518.0	0	30	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-bruin	kalkloos	spoor roestvlekken			omgewerkte grond
				30	60	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-bruin	kalkloos		weinig puinresten		omgewerkte grond
				60	150	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-grijs	kalkloos	spoor roestvlekken		C-horizont	spoor leemlagen; weinig zandlagen
3	226682.8	503045.5	519.0	0	40	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-bruin	kalkloos		spoor puinresten		omgewerkte grond
				40	55	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-grijs	kalkloos	spoor roestvlekken			omgewerkte grond
				55	150	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-grijs	kalkloos	spoor roestvlekken		C-horizont	
4	226630.7	503067.9	532.0	0	70	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-bruin	kalkloos	spoor roestvlekken		A-horizont	
				70	150	zand	zwak siltig	matig fijn	grijs	kalkloos	spoor roestvlekken		C-horizont	weinig zandlagen; spoor leemlagen
5	226580.5	503088.5	501.0	0	35	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-bruin	kalkloos			A-horizont	
				35	55	zand	matig siltig	matig fijn	bruin	kalkloos	spoor roestvlekken		AB-horizont	
				55	150	zand	zwak siltig	matig fijn	grijs	kalkloos	spoor roestvlekken		C-horizont	
6	226539.6	503111.5	567.0	0	50	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-bruin	kalkloos			A-horizont	
				50	110	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	grijs	kalkloos			EB-horizont	

[illegible]



nummer	x coördinaat (m)	y coördinaat (m)	maaipeelhoogte (cm)	bovengrens (cm onder NAP)	ondergrens (cm onder mv)	grondsoort	bijmenging	zandmediaan	kleur	kalkgehalte	nieuwvormingen	antropogene bijmengingen	bodemhorizonten	overig
13	226667.3	503148.1	542.0	0	25	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-bruin	kalkloos	spoor roestvlekken		A-horizont	
				25	35	zand	zwak siltig	matig fijn	bruin	kalkloos	spoor roestvlekken		BC-horizont	
				35	100	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-grijs	kalkloos	weinig roestvlekken		C-horizont	weinig leemlagen
14	226627.4	503162.9	544.0	0	35	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-bruin	kalkloos			A-horizont	
				35	65	zand	zwak siltig	matig fijn	bruin	kalkloos	weinig roestvlekken		B-horizont	
				65	150	zand	matig siltig	zeer fijn	grijs	kalkloos	weinig roestvlekken		C-horizont	spoor zandlagen
15	226602.3	503172.3		0	25	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-bruin	kalkloos			A-horizont	
				25	65	zand	zwak siltig	matig fijn	bruin	kalkloos	weinig roestvlekken		BC-horizont	
				65	150	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-bruin	kalkloos	spoor roestvlekken		C-horizont	
16	226664.6	503188.1	515.0	0	30	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-grijs	kalkloos	spoor roestvlekken		A-horizont	
				30	65	zand	matig siltig	matig fijn	grijs	kalkloos	spoor roestvlekken		B-horizont	
				65	150	zand	zwak siltig	matig grof	licht-grijs	kalkloos	spoor roestvlekken		C-horizont	spoor leemlagen; weinig zandlagen
17	226695.8	503225.3	571.0	0	35	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-grijs	kalkloos			A-horizont	
				35	70	zand	zwak siltig	matig fijn	bruin	kalkloos	weinig roestvlekken		B-horizont	
				70	150	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-grijs	kalkloos	spoor roestvlekken		C-horizont	
18	226733.0	503184.4	580.0	0	40	zand	zwak siltig; matig humeus	matig fijn	donker-bruin	kalkloos			A-horizont	
				40	90	zand	zwak siltig	matig fijn	grijs	kalkloos	spoor roestvlekken		BC-horizont	
				90	150	zand	zwak siltig	matig fijn	grijs	kalkloos	spoor roestvlekken		C-horizont	
				0	45	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-grijs	kalkloos			A-horizont	
				45	55	zand	zwak siltig	matig fijn	grijs	kalkloos			EB-horizont	



nummer	x coördinaat (m)	y coördinaat (m)	maaipeidhoogte (cm) NAP	bovengrens (cm onder mv)	ondergrens (cm onder mv)	grondsoort	bijmenging	zandmediaan	kleur	kalkgehalte	nieuwwormingen	antropogene bijmengingen	bodemhorizonten	overig
19	226769.0	503142.1	558.0	55	80	zand	zwak siltig	matig fijn	grijs	kalkloos	weinig roestvlekken		BC-horizont	
				80	150	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-bruin	kalkloos	spoor roestvlekken		C-horizont	
				0	50	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-grijs	kalkloos			A-horizont	
				50	65	zand	zwak siltig	matig fijn	grijs	kalkloos	spoor roestvlekken		B-horizont	
20	226803.5	503100.0	593.0	65	150	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-grijs	kalkloos	spoor roestvlekken		C-horizont	
				0	50	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-grijs	kalkloos			A-horizont	
				50	55	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	grijs	kalkloos			AB-horizont	
				55	150	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-bruin	kalkloos	spoor roestvlekken		C-horizont	spoor kleilagen